

Statistisk analys

Marie Kahlroth
Analysavdelningen

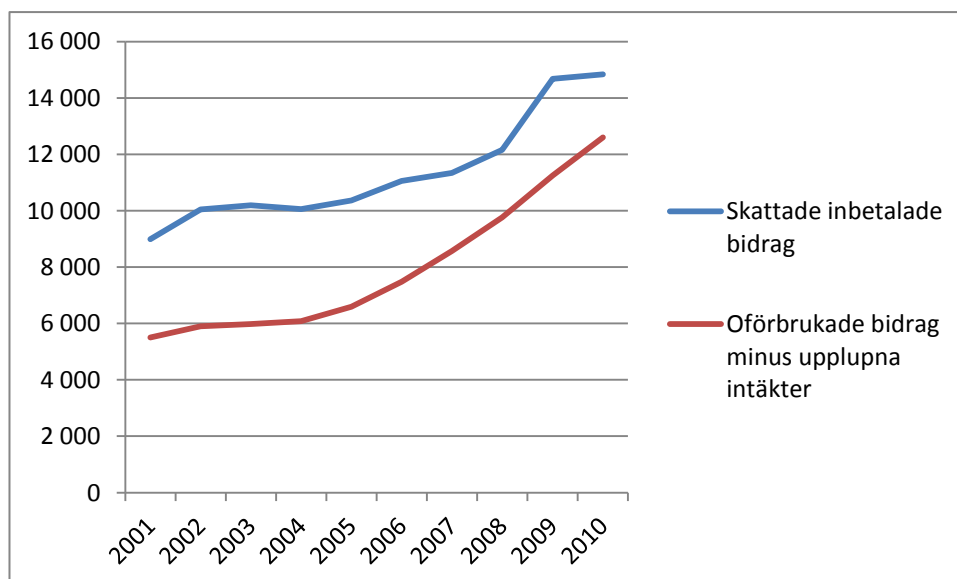
08-563 085 49
marie.kahlroth@hsv.se
www.hsv.se

2011-06-14 2011/5
Regnr: 63-17-11

Förbrukade och oförbrukade forskningsbidrag

Med anledning av Riksrevisionens granskning har under våren universitetens och högskolornas oförbrukade bidrag debatterats, dvs. inbetalningar från externa finansiärer som ännu inte har omsatts i verksamhet. De oförbrukade bidragen har ökat betydligt sedan mitten av 2000-talet och av debatten kan man få intrycket att lärosätena har mycket stora resurser som ganska fritt skulle kunna användas för olika ändamål. Högskoleverket vill bidra med ytterligare förklaringar i samband med att nya uppgifter för 2010 har publicerats i NU-statistikdatabasen.

Det finns två huvudsakliga förklaringar till ökningen av oförbrukade bidrag: Lärosätena har erhållit mer pengar från externa finansiärer och lärosätena har successivt genomfört en redovisningsändring avseende indirekta kostnader (gemensamma kostnader på olika nivåer inom lärosätet). Sedan 2005 har skattade inbetalade bidrag till lärosätena ökat med 6 miljarder kronor. Under samma period har lärosätenas oförbrukade medel ökat med 4,5 miljarder kronor. Skillnaden i ökning mellan inbetalade bidrag och oförbrukade medel kan förklaras av att de oförbrukade medlen numera inkluderar täckning för indirekta kostnader. Det gjorde de i betydligt lägre grad före 2005.

Skattade inbetalade bidrag samt oförbrukade medel (oförbrukade bidrag minus upplupna bidragsintäkter) 2001–2010, miljoner kronor, löpande pris. Beräkningar enligt tabellerna 1–2 längre fram i analysen.

Inbetalade forskningsbidrag är avsatta för att utföra forskning enligt kontrakt. Medlen är därför uppbundna och kan inte användas för annat. De inbetalade forskningsbidragen har ökat kraftigt sedan mitten av 2000-talet, vilket delvis förklarar att de oförbrukade bidragen har ökat i omfattning.

En annan viktig förklaring till att de oförbrukade bidragen har vuxit är att lärosätena successivt har infört en ny modell för den interna hanteringen av intäkter och kostnader. Modellen innebär att den del av bidraget som skall finansiera indirekta kostnader inte tas i anspråk förrän de direkta kostnaderna uppstår. Tidigare var det huvudsakligen medel för direkta kostnader som var oförbrukade. *Direkta kostnader* är sådana som direkt kan hänföras till en verksamhet eller ett projekt, medan *indirekta kostnader* är gemensamma kostnader på olika nivåer, exempelvis för ekonomi- och personaladministration.

De belopp som redovisas som oförbrukade blir större med den nya modellen än tidigare, eftersom de är avsedda att täcka såväl direkta som indirekta kostnader i projekt. I kalkyler av de totala kostnaderna för ett forskningsprojekt har de schablonmässiga påslagen för indirekta kostnader tidigare varit 35 procent. När nu de oförbrukade bidragen inkluderar medel även för indirekta kostnader blir skillnaden mot tidigare betydande.

Intäkter, bidrag och oförbrukade bidrag

År 2010 var lärosätenas totala *intäkter* för forskning och utbildning på forskarnivå 31,7 miljarder kronor. Av dessa var 14,8 miljarder direkta statsanslag och 16,9 miljarder kronor kom från olika externa finansiärer. Av de externa intäkterna var 13,5 miljarder kronor *bidragsintäkter*, dvs. forskningsbidrag. Intäkterna från externa finansiärer avser inbetalade medel som har omsatts i verksamhet, dvs. förbrukade medel.

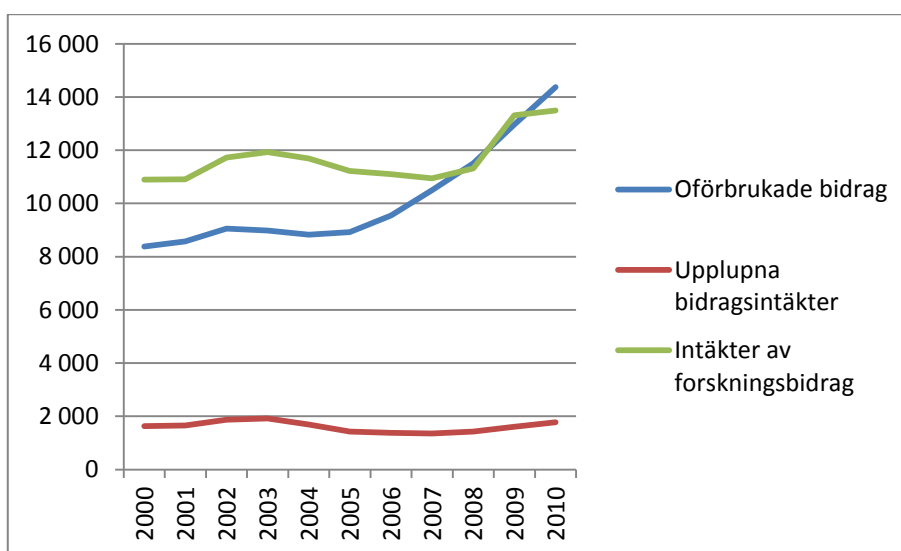
Inbetalade forskningsbidrag som ännu inte har förbrukats redovisas i balansräkningen som *oförbrukade bidrag*. (Där kan också till viss del ingå bidrag som avser utbildning på grundnivå och avancerad nivå.) År 2010 var lärosätenas samlade oförbrukade bidrag 14,4 miljarder kronor. Dessa medel utgör en skuld till finansiären att utföra forskning för eller annan verksamhet, enligt avtalat kontrakt, och är uppbundna till planerad verksamhet. Det är normalt med en viss eftersläpning i förbrukningen av de externa medlen eftersom beskeden om finansiering ofta kommer sent året innan projektet skall påbörjas och det tar tid att starta verksamheten. Exempelvis kan nya lärare behöva anställas för att ersätta den eller de personer som skall bedriva den forskning som erhållit finansiering. Det är också vanligt att inbetalningarna till lärosätet sker under kortare period än verksamheten pågår. När inbetalningarna till lärosätena ökar kraftigt tenderar därför också de oförbrukade bidragen att öka.

Det händer också att lärosätena påbörjar avtalad verksamhet innan den externa finansiärens inbetalning har nått lärosätet. Detta redovisas som *upplupna bidragsintäkter* i balansräkningen och utgör lärosätets fordran på finansiären för redan genomförd forskning. De upplupna bidragen var 1,8 miljarder kronor 2010.

De *oförbrukade medlen*, dvs. summan av oförbrukade bidrag minus upplupna bidragsintäkter, har ökat stadigt sedan 2004 och var 12,6 miljarder kronor vid utgången av år 2010. Det motsvarar knappt 2010 års förbrukning av forskningsbidrag, som alltså var 13,5 miljarder kronor.

Hur interndebiteringen för indirekta kostnader görs påverkar de oförbrukade bidragen

De oförbrukade forskningsbidragen låg under flera år på ungefär samma nivå, räknat i fasta priser, men har ökat påtagligt sedan 2006. Detta sammanfaller med att universiteten och högskolorna började interndebitera externa projekt för indirekta kostnader (gemensamma kostnader på olika nivåer inom lärosätena) på ett nytt sätt. Tidigare gjorde många lärosätena avlyft (en form av interndebitering) för indirekta kostnader i samband med att forskningsbidragen betalades in och de oförbrukade bidragen skulle därmed täcka enbart direkta projektkostnader. Efter kritik från Riksrevisionen 2005 återfördes en del av de redan debiterade avlyften till projekten (därmed ökade de oförbrukade bidragen) och berörda lärosäten började tillämpa en ny metod för interndebitering av indirekta kostnader. Allt fler lärosäten följde sedan efter och började interndebitera för indirekta kostnader i takt med förbrukningen av bidragsmedel för direkta kostnader. Det innebär att en successivt allt större andel av de inbetalade bidragen från och med 2005 redovisas som oförbrukade bidrag.

Intäkter av forskningsbidrag, oförbrukade bidrag samt upplupna bidragsintäkter 2000–2010, miljoner kronor 2010 års priser. Från och med 2005 har allt fler lärosäten börjat interndebitera externa projekt för indirekta kostnader i takt med att direkta kostnader uppstår. Det är en förklaring till att de oförbrukade bidragen har ökat.

Lärosätena har sedermera tillsammans utarbetat en ny redovisningsmodell för full kostnadsredovisning, den så kallade SUHF-modellen. Modellen implementerades på de flesta lärosätena under åren 2009–2010 och numera interndebiteras all verksamhet, såväl anslagsfinansierad som externfinansierad, automatiskt för indirekta kostnader, allteftersom de direkta kostnaderna bokförs. De oförbrukade bidragen inkluderar alltså numera medel för indirekta kostnader, vilket de gjorde i betydligt mindre utsträckning i början av 2000-talet.

Inbetalade bidrag kan skattas med statistiska uppgifter

För att kunna studera lärosätenas förbrukning av forskningsbidrag i detalj behöver man veta hur mycket bidrag från externa finansiärer som de har erhållit. Det finns inte sådan statistik, men det är möjligt att göra en skattning av omfattningen av inbetalade bidrag. Den kan göras med befintlig statistik över intäkter av forskningsbidrag, oförbrukade bidrag respektive upplupna bidragsintäkter. De skattade inbetalade bidragen kan sedan jämföras med summan av oförbrukade medel, dvs. oförbrukade bidrag minskade med upplupna bidragsintäkter. Även om dessa poster påverkas också av andra redovisningshändelser kan de anses ge en grov skattning av de inbetalade bidragen.

I tabellerna nedan visar vi steg för steg hur beräkningen går till. För tydlighetens skull väljer vi här att använda uppgifter i löpande priser.

	Oförbrukade bidrag	Upplupna bidragsintäkter	Oförbrukade bidrag minskade med upplupna bidragsintäkter
2000	6 415	1 253	5 162
2001	6 809	1 310	5 499
2002	7 443	1 540	5 903
2003	7 614	1 632	5 982
2004	7 524	1 448	6 076
2005	7 842	1 252	6 590
2006	8 739	1 258	7 480
2007	9 843	1 269	8 573
2008	11 150	1 385	9 765
2009	12 840	1 590	11 250
2010	14 376	1 782	12 594

Tabell 1. Oförbrukade bidrag och upplupna bidragsintäkter 2000–2010, samt differensen mellan dessa, dvs. *oförbrukade medel*, miljoner kronor, löpande pris. Källa: Högskoleverkets NU-statistikdatabas och lärosätenas årsredovisningar.

I tabell 1 har uppgifter om oförbrukade bidrag respektive upplupna bidragsintäkter hämtats från Högskoleverkets NU-statistikdatabas för åren 2004–2010. Uppgifterna för åren 2000–2003 har sammanställts från lärosätenas årsredovisningar. Summan av oförbrukade bidrag och minusposten upplupna bidragsintäkter visar hur mycket *oförbrukade medel* lärosätena har, man bör ju också ta hänsyn till värdet av upparbetad verksamhet som ännu inte erhållit finansiering, dvs. upplupna bidragsintäkter.

I tabell 2 har vi sammanställt uppgifter om lärosätenas intäkter av forskningsbidrag (kolumn A), som hämtats från NU-statistikdatabasen. Med hjälp av uppgifterna i tabell 1 har vi beräknat den årliga förändringen av oförbrukade bidrag respektive årlig förändring av upplupna bidragsintäkter, dvs. kolumnerna B och C i tabell 2. Skattade

inbetalade bidrag (D) består av intäkterna av forskningsbidrag (A) plus årlig förändring av oförbrukade bidrag (B) minus årlig förändring av upplupna bidragsintäkter (C).

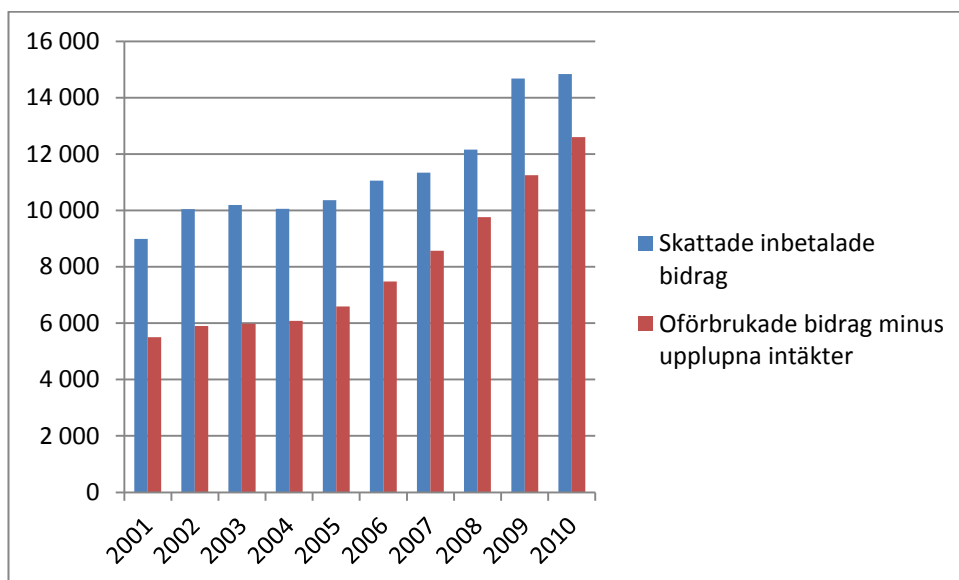
	Intäkter av forskningsbidrag	Årlig förändring oförbrukade bidrag	Årlig förändring upplupna intäkter	Skattade inbetalade medel
	A	B	C	A + B – C = D
2001	8 656	394	57	8 993
2002	9 642	634	230	10 047
2003	10 109	171	92	10 188
2004	9 960	-90	-184	10 054
2005	9 851	318	-196	10 364
2006	10 160	897	7	11 050
2007	10 250	1 104	11	11 343
2008	10 967	1 307	115	12 159
2009	13 189	1 690	205	14 675
2010	13 496	1 535	192	14 840

Tabell 2. Intäkter av forskningsbidrag (enligt NU-statistikdatabasen) samt årlig förändring av oförbrukade bidrag respektive upplupna bidrag 2001–2010, löpande priser. Summan av dessa utgör skattade inbetalade bidrag.

Kraftig ökning av både inbetalade och oförbrukade bidrag 2005–2010

Uppgifterna från tabell 1 och 2 har sedan sammanförts i nedanstående figur (samma uppgifter finns i figuren på sidan 1), som visar skattade inbetalade bidrag respektive år, samt omfattningen av oförbrukade medel (oförbrukade bidrag minus upplupna bidragsintäkter) vid utgången av respektive år.

I figuren framgår att såväl skattade inbetalade bidrag som oförbrukade bidrag minus upplupna bidrag har ökat betydligt sedan 2005. Inflödet av medel för forskning har alltså ökat betydligt sedan 2005. År 2009 var ökningen särskilt kraftig, vilket delvis beror på att det årets anslagsökning betalades ut via Kammarkollegiet och därmed i redovisningsteknisk mening var bidrag.

Skattade inbetalade bidrag samt nivån oförbrukade bidrag minus upplupna bidragsintäkter 2001–2010, miljoner kronor löpande pris. Beräkningar enligt tabellerna ovan.

Sammantaget har de skattade inbetalade bidragen ökat med 4,5 miljarder kronor i löpande priser sedan 2005. De oförbrukade medlen, dvs. oförbrukade bidrag minus upplupna bidragsintäkter har ökat med 6 miljarder kronor i löpande priser under samma period. Ökningen av de oförbrukade medlen är knappt 35 procent mer än ökningen av de skattade inbetalade bidragen. Denna skillnad kan jämföras med det påslag för indirekta kostnader, 35 procent, som beskrivits ovan och användes fram till den så kallade SUHF-modellens införande. Detta tyder på att de oförbrukade medlen har ökat proportionellt med de skattade inbetalade bidragen när hänsyn tas till den redovisningstekniska förändring som skett under åren.

Sammanfattning

Avsikten med denna analys är att visa två förklaringar till den betydande ökningen av lärosätenas oförbrukade bidrag sedan mitten av 2000-talet. Under denna period har lärosätenas inbetalningar av forskningsbidrag ökat betydligt, något som sammanfaller med att de har förändrat sin redovisning av indirekta kostnader. När man tar hänsyn till den ändrade redovisningsmässiga hantering av indirekta kostnader som lärosätena successivt har genomfört från och med 2005 har utvecklingen av oförbrukade medel i stort sett följt utvecklingen av skattade inbetalade bidrag. Lärosätena omsätter alltså inte inbetalade forskningsbidrag i forskning långsammare nu än de gjorde i början av 2000-talet. Skillnaden är att de oförbrukade medlen numera inkluderar täckning för indirekta kostnader i betydligt högre grad än de gjorde tidigare.